

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā

2025. gada 3. novembrī

Nr. 391

Latvijas Republikas
Saeimas priekšsēdētājam
Daigai Mieriņai

Ļoti cienījamā Mieriņas kundze!

Saeima 2023. gada 30. novembrī pieņēma likumu “Par Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu”, tādējādi pieņemot un apstiprinot Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (turpmāk – Konvencija). Latvijā Konvencija stājas spēkā 2024. gada 1. maijā.

Nepilnus divus gadus vēlāk Saeima 2025. gada 30. oktobrī pieņēma likumu “Par izstāšanos no Eiropas Padomes Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu” (*likumprojekta Nr. 1058/Lp14*) (turpmāk – Likums), kas paredz denonsēt Konvenciju. Likumu Saeima atzina par steidzamu un izskatīja divos lasījumos.

Esmu saņēmis vairākas vēstules gan pirms, gan pēc Likuma pieņemšanas Saeimā ar lūgumiem Likumu nodot Saeimai otrreizējai caurlūkošanai. Vairumā gadījumu iesniedzēji norāda uz tiesiskās nenoteiktības radīšanu, uzticības un palāvības valsts varai graušānu un būtisku cilvēktiesību aizsardzības mehānismu

vājināšanu Latvijā, pieņemot Likumu. Bez iepriekš minētajiem iesniegumiem ir arī kolektīvie iesniegumi, kurus kopumā parakstījuši aptuveni sešdesmit tūkstoši Latvijas iedzīvotāju, ietverot identisku lūgumu – nodot Likumu otrreizējai caurlūkošanai.

Uzskatu, ka pēc Likuma pieņemšanas galīgajā lasījumā ir palikuši neatbildēti būtiski jautājumi, kurus likumdevējam vajadzētu atkārtoti apsvērt, un tādēļ ir nepieciešama Likuma otrreizēja caurlūkošana.

I

Saskaņā ar likuma “Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem” 12. pantu par starptautiskajos līgumos paredzēto saistību izpildi ir atbildīgs Ministru kabinets. Minētā likuma 14. pants noteic, ka lēmumu par starptautisko līgumu denonsēšanu vai to darbības apturēšanu pieņem Ministru kabinets. Savukārt tad, ja starptautisko līgumu apstiprinājusi vai likumu par pievienošanos tam pieņēmusi Saeima, likumu par šāda starptautiskā līguma denonsēšanu, tā darbības apturēšanu vai pievienošanās atsaukšanu pieņem Saeima.

Ministru kabinets 2025. gada 7. oktobra sēdē izskatīja informatīvo ziņojumu “Par Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbību ģimenē novēršanu un apkarošanu īstenošanas progresu” (Nr. 25-TA-2386). Ņemot vērā atbildīgo ministriju un citu institūciju, tai skaitā Augstākās tiesas, Ģenerālprokuratūras un Tiesībsarga biroja, pārstāvju sniegto informāciju, ka pēdējos gados, jo īpaši pēc pievienošanās Konvencijai būtiski palielināta valsts iesaiste vardarbības novēršanā, paplašināti atbalsta pakalpojumi un uzlabota tiesiskā aizsardzība, kā arī pieaugusi sabiedrības izpratne, ka vardarbība nav privāta lieta, bet nopietns noziegums, Ministru kabinets atbalstīja Latvijas dalības turpināšanu Konvencijā un neatbalstīja Latvijas izstāšanos no Konvencijas (*sk.: Ministru kabineta 2025. gada 7. oktobra sēdes protokola Nr. 41. 51. paragrāfu*).

Tādējādi Ministru kabinets, kuram likumdevējs ir uzdevis izpildīt Konvenciju, ir skaidri paudis, ka pievienošanās Konvencijai ir stiprinājusi Latvijas spējas izskaust vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē.

Kā izriet no iepriekš minētā informatīvā ziņojuma, atbildīgo institūciju aktīvāka darbība, lai rastu risinājumus vardarbības ģimenē nepieļaušanai un tās apkarošanai, pēc Konvencijas pieņemšanas un apstiprināšanas ir nesusi rezultātus. Valstiskā līmenī cīņu ar vardarbības sekām ir aizstājis atbildīgo institūciju aktīvs darbs pie vardarbības cēloņu novēršanas un vardarbības nepieļaušanas. Latvijas ziņojums Konvencijas uzraudzības mehānisma īstenošanas ekspertu grupai (*GREVIO*) uzskatāmi parāda palielinātu valsts iesaisti vardarbības novēršanā, citastarp paplašinot sabiedrībai pieejamos atbalsta pakalpojumus un uzlabojot tiesisko aizsardzību (*sk.: Latvijas pirmais ziņojums par tiesiskā regulējuma atbilstību un citiem pasākumiem ar ko īsteno Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu. Pieejams: <https://rm.coe.int/state-report-of-latvia-addressed-to-grevio-received-on-25-march-2025/1680b4fa6f>*).

Īpaši jāuzsver, ka līdz ar dalību starptautiskā daudzpusējā līgumā ikviena tā dalībvalsts var izmantot sadarbību ar citām šī līguma dalībvalstīm, lai sasniegtu līguma mērķus, un paļauties uz citu dalībvalstu atbalstu. Starptautiskās sadarbības veicināšana, lai izskaustu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, ir tieši iekļauta Konvencijas 1. pantā definētajos Konvencijas mērķos.

Savukārt Likumam pievienotajā anotācijā norādīs, ka “Latvijas Republikai nav iespējas īstenot Stambulas konvencijā paredzētos pienākumus starptautiskajās tiesībās noteiktajā kārtībā atbilstoši tai izpratnei, ar kādu valsts ir vēlējusies uzņemties šajā konvencijā paredzētās starptautiskās saistības. Līdz ar to Latvijas Republikas dalība Stambulas konvencijā ir izbeidzama, denonsējot šo konvenciju”. Tāpat anotācijā norādīts, ka “izstājoties no Konvencijas būs iespējams arī mazināt līdzšinējās diskusijas par Stambulas konvencijas normu tiesisko dabu un interpretāciju bez negatīvas ietekmes uz Latvijas iedzīvotāju tiesisko aizsardzību pret vardarbību un tās riskiem.” Vienlaikus anotācijā nav atrodami argumenti, kas atspēkotu Ministru kabineta sniegtos apsvērumus par

ieguvumiem no Latvijas dalības Konvencijā. Atbildīgās komisijas sēdēs, kurās tika strādāts ar likumprojektu, ne valsts, ne nevalstisko institūciju pārstāvji pēc būtības neatklāja faktus, kas Latvijai līdz šim ir lieguši vai traucējuši īstenot Stambulas konvencijā paredzētos pienākumus, arī raugoties no Latvijas Republikas Satversmes tvēruma. Gluži pretēji – tika sniegta informācija par sekmīgi paveikto, lai uzlabotu un stiprinātu cieņu pret vardarbību.

Nav šaubu, ka tieši Saeima ir tiesīga lemt par Latvijas izstāšanos no Saeimā apstiprināta starptautiska līguma. Tāpat nav šaubu, ka var rasties pamatota nepieciešamība izstāties no starptautiska līguma šajā līgumā un 1969. gada Vīnes konvencijā par starptautisko līgumu tiesībām (turpmāk – Vīnes 1969. gada konvencija) paredzētajā kārtībā. Taču nopietnas bažas rada pretruna starp likumdevēju un izpildvaru jautājumā, kurā likumdevējs ir nepārprotami piešķīris izpildvarai būtisku kompetenci, bet kurā nav sniegts likumdevēja pienācīgs vērtējums par izpildvaras viedokli, ko tā izteikusi likumdevēja piešķirtajā kompetencē. Varas dalīšanas sistēmā būtisks ir varu savstarpējais dialogs un sadarbība kopējo valsts mērķu sekmēšanā. Kā norādījusi Satversmes tiesa, varas dalīšanas principa piemērošanā jāņem vērā konstitucionālo institūciju savstarpējās lojalitātes princips, kas prasa respektēt citas institūcijas kompetenci, sekmēt savstarpējo cieņu un sadarbību labā ticībā valsts interesēs (*sk.: Konstitucionālās tiesības. Jānis Pleps, Edgars Pastars, Ilze Plakane. Trešais izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2021. 267. lpp.*).

Diskusijās Saeimas atbildīgajā komisijā un debatēs Saeimas sēdēs Likuma izstrādes process nereti tika salīdzināts ar citu likumu par izstāšanos no starptautiskiem līgumiem izstrādi un izskatīšanu, debatētājiem meklējot gan līdzības, gan atšķirības. Nenoliedzot līdzības, šoreiz būtiskākas ir šo likumdošanas procesu atšķirības. Tā 2025. gada 16. aprīlī pieņemto likumu “Par izstāšanos no Konvencijas par kājnieku mīnu lietošanas, uzglabāšanas un ražošanas aizliegumu un iznīcināšanu” izstrādāja un iesniedza Saeimā izskatīšanai Ministru kabinets. Savukārt par 2024. gada 18. janvārī pieņemto likumu “Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par tiesisko

palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilīetās, ģimenes lietās un krimināllietās denonsēšanu” Ministru kabinets nesniedza negatīvu atzinumu.

Likumdošanas procesā ievērojama loma ir arī dialoga kvalitātei starp visiem procesā iesaistītajiem, lai veidotos kārtība, kura rada noteiktību, uzticēšanos, caurskatāmību un ilgtspēju (*sk.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 342. lpp.*). Saistībā ar Likumu Ministru kabinets ne tikai atbalstīja Latvijas dalības turpināšanu Konvencijā, bet arī tieši neatbalstīja Latvijas izstāšanos no Konvencijas.

II

Saeimas uzmanība vairākkārt jau pievērsta labas likumdošanas principa nozīmei likumu pieņemšanā (*piemēram sk.: Valsts prezidenta 2015. gada 7. novembra vēstuli Nr. 284 Saeimas priekšsēdētājam*). Labas likumdošanas procesu Satversmes tiesa ir konkretizējusi vairākās izspriestajās lietās (*sk.: Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta spriedums lietā Nr. 2018-11-01*). Kā atzīts tiesību doktrīnā, izstrādājot rakstītās tiesību normas, likumdevējam jāievēro labas likumdošanas princips, kas noteic likumdošanas procedūras procesuālos noteikumus, un vienlaikus jāievēro saturiskās jeb leģitimitātes prasības, kuras noteic pārējie vispārējie tiesību principi, piemēram, cilvēka cieņas, taisnīguma, vienlīdzības, samērīguma, tiesiskās palāvības aizsardzības princips (*plašāk sk.: Rezevska D. Labas likumdošanas princips un likumdevēja rīcības brīvība. Jurista Vārds, 28.05.2024., Nr. 22 (1340), 10.-15.lpp.*).

Labam likumdošanas procesam jāspēj nodrošināt tiesību sistēmas stabilitāti. Tiesību sistēmas stabilitāte balstās uz tiesiskās palāvības principu, un tās mērķis ir rūpēties par regulējuma sapratīgu attīstību līdz laika garam, izvairoties no biežas un nepamatotas likumu maiņas (*sk.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. V nodaļa. Likumdošana. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 346. lpp.*).

Konvencijas ratifikācija un denonsēšana vienas Saeimas sasaukuma laikā rada pretrunīgu vēstījumu gan Latvijas sabiedrībai, gan Latvijas sabiedrotajiem

starptautiski par Latvijas gatavību labā ticībā pildīt savas starptautiskās saistības. Šāda valsts rīcības nenoteiktība un neprognozējamība nav iederīga Eiropas tiesību telpā.

Latvijas rīcība, izstājoties no kādas Eiropas Padomes konvencijas, kas nodrošina cilvēktiesību aizsardzību, ir nebijis precedents Eiropas tiesību telpā. Šāds precedents tālu pārsniedz Latvijas iekšpolitiskos tiesībpolitikas jautājumus un var apdraudēt kopīgo Eiropas tiesiskuma arhitektūru. Tāpat jāņem vērā, ka Latvija būtu pirmā Eiropas Savienības dalībvalsts, kas izstātos no starptautiska cilvēktiesību līguma. Būtu nopietni jāvērtē, vai šāda rīcība ir savietojama ar Līgumā par Eiropas Savienību nostiprināto lojālās sadarbības principu un Eiropas Savienības dalībvalstu pienākumu ar patiesu savstarpējo cieņu palīdzēt cita citai veikt uzdevumus Eiropas Savienības mērķu sasniegšanai, tostarp Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā minēto sieviešu un vīriešu līdztiesību. Šajā sakarā īpaša uzmanība būtu pievēršama tam, vai Latvijas izstāšanās no Konvencijas ietekmētu Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija direktīvas (ES) 2024/1385 par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē apkarošanu ieviešanas gaitu.

Tikpat pretrunīgu vēstījumu rada arī Saeimas lēmums izstāties no Konvencijas vēl pirms pašas Saeimas noteiktā termiņa, līdz kuram Ministru kabinetam atbilstoši Saeimas 2025. gada 9. oktobrī pieņemtajai Deklarācijai par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un izskaušanu ir jāizstrādā visaptverošs "Vardarbības pret sievietēm, bērniem un vardarbības ģimenē, kā arī vispārējas vardarbības novēršanas un izskaušanas likums". Tādējādi rodas bīstams pārrāvums visaptverošā tiesiskajā regulējumā par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē izskaušanu, nonākot pretrunā ar publiski vairākkārt pausto argumentu, ka vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu pilnībā nodrošina Latvijas nacionālie normatīvie akti.

Minētais tiesību pārrāvuma periods no brīža, kad spēkā vairs nebūs starptautiskajā līgumā nostiprinātie aizsardzības pret vardarbību materiālie un procesuālie instrumenti, līdz brīdim, kad tiktu izstrādāts visaptverošs nacionālais

normatīvais regulējums vismaz līdzvērtīgā tvērumā, radīs nepieļaujamu tiesisko nenoteiktību.

Nav strīda, ka Saeima, pastāvot noteiktiem apstākļiem un paveiktiem priekšdarbiem, var lemt par izstāšanos no starptautiska līguma atbilstošā procedūrā. Diemžēl nākas secināt, ka nav paveikti nepieciešamie priekšdarbi, lai šāda izstāšanās būtu pienācīgi pamatota. Proti, nav sniegts faktos balstīts izvērtējums par grūtībām īstenot Konvencijā paredzētos pienākumus. Šāds izvērtējums būtu īpaši nozīmīgs, ievērojot Satversmes tiesas 2021. gada 4. jūnija spriedumu lietā Nr. 2020-39-02 "Par Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu 3. panta "c" punkta, 4. panta 3. punkta un 12. panta 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes ievadam, 1., 99. un 110. pantam, 4. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un 14. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112. pantam".

Tāpat nav izvērtēta iespēja vērsties Eiropas Padomes kompetentajās institūcijās, lai precizētu vai saņemtu skaidrojumu par atsevišķu Konvencijas normu tvērumu, ja pastāv bažas, ka šis tvērums varētu tikt neviennozīmīgi iztulkots.

III

Pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 71. pantu, prasū likuma "Par izstāšanos no Eiropas Padomes Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu" (*likumprojekta Nr. 1058/Lp14*) otrreizēju caurlūkošanu.

Ievērojot visus šajā vēstulē izteiktos apsvērumus par Likumu, aicinu šī jautājuma izlemšanu nodot nākamajai Saeimai.

Cieņā

Valsts prezidents

 Edgars Rinkēvičs